TÜRK CUMHURİYETLERİNİN BAĞIMSIZLIKLARININ
30. YILINA ARMAĞAN

TÜRK DÜNYASINDAN ÇOCUK OYUNLARI

Yayına Hazırlayanlar
Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI
Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL
Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Ankara / 2021

TÜRK EĞİTİM-SEN GENEL MERKEZİ YAYINLARI
©Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi, 2021.
ISBN: 978-605-73787-1-2

Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi yayınlarının tamamının veya bir kısmının yayımcının yazılı izni olmadan herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır. Yayınların fikri sorumluluğu ve imla tercihi yazarlarına aittir. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi yayınlarında yer alan başka kaynaklardan alınmış tablo, resim ve benzeri şeylerin yasal kullanım sorumluluğu yazarlarına aittir.

Editör
Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Yayına Hazırlayanlar
Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI
Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL
Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Dil Danışmanları
Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ
Doç. Dr. Zeki GÜREL

Tarih Danışmanı
Dr. Ali Osman AKALAN

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Fatih Taha
Merve TURGUT

Resimleme/İllüstrasyon
Dr. Orhan DOĞRU
Korkut GÜLTEKİN

İletişim Adresi:
Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi
Erzurum Mahallesi Talatpaşa Bulvarı No:160 Kat:6 Cebeci/ANKARA
Tel: 0 312 424 09 60 (8 Hat) Belgegeçer: 0 312 424 09 68
www.turkegitimsen.org.tr

Basım Yeri : Matsa Basımevi
İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi 1514 Cd. No:42 Yenimahalle/ANKARA

SUNUŞ

1990'ların başlarında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, Türkistan'da "Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan" ve "Azerbaycan" bağımsızlığını ilan etti ve Türkiye ile kök ve din bağı bulunan beş bağımsız Türk Cumhuriyeti daha tarih sahnesine çıktı. Türkiye bu ülkeleri ilk tanıyan ve büyükelçilik açan ülke olarak çok hızlı bir destek verdi. 2021 yılında bu cumhuriyetlerin bağımsızlığının 30. yılını tecrübe ettik. Yurt içinde ve yurt dışında pek çok organizasyon ile bağımsızlıkların yıl dönümleri kutlandı. Biz de Türk Eğitim Sen olarak kültür kitapları ile bu kutlamaya destek olmak isteyerek çeşitli kitaplar hazırladık. Bu çalışmamızda Türk dünyasına ait çocuk oyunları seçkisi ile Türk kültürüne katkı sunma gayretindeyiz.

Türk kültürünün en önemli unsurlarından biri olan geleneksel çocuk oyunları, çocukların hem zihin hem de fiziki olarak gelişmelerini sağlayan en önemli araçlardandır. Çocuk oyunları Türk kültür dünyasının çocuk gözüyle bir nevi yorumlanması ve kendi hayatlarına uyarlanmasıdır. Türk dünyasında oynanan çocuk oyunları da Türk kültürünün geçmiş zamanlarda bir kaynaktan çıkmış olduğunun en önemli göstergelerinden biri olup farklı coğrafyalarda farklı isimlerle benzer şekillerde oynanmaktadır. Çocukların ortak kültürel geçmişlerinin yansıması olan çocuk oyunlarıyla 2021 yılında

bağımsızlıklarının 30. yılını kutlayan Türk devletlerinin anısına; Türk Dünyası çocuklarının oynadıkları oyunları bir araya getirerek onları oyunları aracılığıyla da buluşturmayı amaç edindik

İstedik ki çocuk oyunları yoluyla Kazak çocuğu, Anadolu çocuğunun; Azerbaycan çocuğu, Özbek çocuğunun dilini anlayabilsin ve ortak bir hayal dünyasında bir araya gelebilsinler ve yine istedik ki değişik Türk devletlerinde yaşayan bütün Türk çocukları önce çocuk oyunlarıyla sonra geleceğin Türk Dünyası'nın ortak hayallerini kurabilsinler.

Türk Eğitim-Sen olarak bizler bu kitapla yukarıda belirttiğimiz amaca uygun olarak bir adım atmış bulunuyoruz. Elinizdeki kitap bu yolda hazırlanmış veya hazırlanacak eserlerden yalnızca biridir. İnanıyoruz ki yakın zamanlarda Türk Dünyası'nın değişik coğrafyalarında yaşayan çocuklar bu oyunlar aracılığıyla birbirlerini daha iyi anlamaya başlayacaklardır.

2021 yılı Türk cumhuriyetlerinin 30. yılı olarak önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türk Eğitim-Sen olarak Türk kültürünün önemli bir hazinesi olan çocuk oyunlarımızı bağımsız Türk cumhuriyetlerine Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden de oyunlar ilave ederek geleceğimizin teminatı çocuklarımızın istifadesine sunmak istedik. Bu kapsamda, Türk Eğitim-Sen bilim heyetinin oluşturmuş olduğu bir çalışma grubu ile oluşturulan

bu eseri sizlere sunduk. Bu çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen başta genel başkanımız Sayın Talip GEYLAN olmak üzere Türk Eğitim-Sen Merkez Yönetim Kuruluna, bu eserin hazırlanmasında görev alan bilim heyetine ve yazarlarına teşekkür ediyor, siz sevgili çocuklar ve gençler için çocuk oyunlarının ardından gerçek hayatta el ele olacağınız, Türk milletinin aydınlık yarınlarına katkıda bulunacağınız görevler üstleneceğiniz güzel bir gelecek diliyorum.

Cengiz KOCAKAPLAN
Türk Eğitim-Sen
Genel Başkan Yardımcısı

SÖZ BAŞI

Bütün insanlığın olduğu gibi Türk milletinin de hayatı tarih sahnesine çıktığı günden bu güne bir kimlik oluşturmak ve onun etrafında istikrarlı birliktelikler kurma arayışları ile geçmiştir. Kimliğin oluşması ve devletin inşası sürecinde; ortak acılar ve sevinçler üzerinde yükselen değerler manzumesi kültür olarak ifade edilmektedir. Kültür veya ortak hafıza, kimliğin; kimlik de milletin temelini oluşturmaktadır. Çeşitli nedenlerle birbirinden uzak düşmüş milletin fertlerini yakınlaştırmanın ve bir araya getirmenin ilk basamağı kültürel uyanışın sağlanmasından geçmektedir. Türkler, Altaylardan Akdeniz'e kadar uzanan tarihteki uzun yolculuklarında büyük bir kültür envanteri oluşturmuşlardır.

Farklı bağımsız devletler halinde yaşayan ya da dünyanın herhangi bir yerinde egemen devletler bünyesinde varlıklarını devam ettiren Türklerin ortak bir hedef ve kaygı etrafında birleşmelerinde kültürün etkisi çok büyüktür. Bugün dünyanın farklı coğrafyalarında, değişik inanç ve kültür ortamlarında yaşayan Türk sözlü kültür ürünleri tek bir kökten geliyor olmasına rağmen çağlar içinde çeşitlenmelere uğramıştır. Sözlü kültür türleri için bu çeşitlenmeler elbette bir zenginlik göstergesidir. Türk kültürünün en önemli zenginlik göstergelerinden birisi de geleceğimizi emanet ettiğimiz çocuklarımızı yarınlara hazırlayan geleneksel Türk çocuk oyunlarıdır.

Çocuk oyunlarının kökeninde çoğunlukla sosyal hayatın bir izi, büyüklerin taklit edilmesi ya da geleneğe ait olan bir unsurun farklı bir şekilde çocuk dünyasında yaşaması gibi sebepler bulunmaktadır. Bu pencereden bakıldığında farklı coğrafyalarda yaşayan Türk çocuklarının benzer oyunlar oynamaları onların tarihi süreçte de bir kaynaktan beslendiğinin en büyük göstergelerinden biridir. Türk çocuk oyunları Türk milletinin müşterek hafızasının ve hayal gücünün çocuk zihninde şekillenerek uygulamaya dönüşmüş halleridir. Bu eserde yer alan çocuk oyunlarında yaşadığı toprakların geçit vermez vadilerinde, coşkun akan nehirlerinin kıyısında yaşayıp karanlık ve sık ormanlarında avlanan Türklerin uzun asırlar boyunca mitolojiden gerçeğe uzanan düşüncelerinin çocuk dünyasındaki karşılığını bulmak mümkündür.

Bu kitapta 1991 yılında bağımsızlığını kazanan 5 Türk devletinin yanında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden de çocuk oyunları yer almaktadır. Bu çocuk oyunlarıyla Türk Dünyası çocuk oyunlarının belirli bir kısmına ait örneklerle de olsa tanıtmak amaçlanmıştır. Bu örnekler seçilirken daha çok çocukların ilgi alanları dikkate alınmıştır. Ayrıca ülkelere ait çocuk oyunlarından önce oyunların ait olduğu ülkenin haritadaki yeri ve hakkında kısa bilgiler verilmek suretiyle çocukların Türk Dünyası ile ilgili bilgilendirilmesi de amaçlanmıştır.

Bağımsızlıklarının 30. yılı olması münasebetiyle Türk Eğitim Sen olarak; sizlerin severek okuyabileceği bir kültür kitabıyla Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kutlamak istedik. Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen bilim heyeti başta olmak üzere yazarlarımıza, Türk Eğitim Sen Merkez Yönetim Kuruluna ve genel başkan yardımcımız sayın Cengiz KOCAKAPLAN'a teşekkür ediyor, siz Türk çocuklarının mutlu bir hayat yaşamasını yüce Allahtan niyaz ediyorum.

Talip GEYLAN
Türk Eğitim-Sen ve
UAESEB Genel Başkanı

İçindekiler:

Sunuş 3

Söz Başı.....7

Azerbaycan 13

Taşa Çıkma Oyunu.....14

Gezmedaş 16

Taş-Taş.....18

Kazakistan 20

Tayak (Değnek).....22

Tüye Men Bota (Deve Ve Yavrusu).....24

Oramal Tastav (Mendil Fırlatma).....26

Kırgızistan.....28

Asan Karılappay 29

Butka Kişen Salmay (Ayak Bağlama).....30

Cambı Atmay (Hedef Vurma) 31

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 32

Çelik Çomak.....33

Yakar Top.....35

Özbekistan 36

Kıygır Ketti (Kartal Gitti).....38

Ak Terak Mi Kök Terak
(Ak Ağaç Mı Gök Ağaç Mı).....40

Kal Eçki (Kel Keçi).....42

Türkiye.....44

Gülek Taşı (Bılıka).....46

Kayrak.....47

Türkmenistan.....48

Saklambaç 49

Harita Oyunu 50

Kaynakça.....51

AZERBAYCAN

Resmî adı Azerbaycan Cumhuriyeti olan ülke Azerbaycan Türkleri tarafından kurulmuştur ve başkenti Bakü'dür. Azerbaycan'ın halkı Müslüman olup resmî dilleri Azerbaycan Türkçesidir. Azerbaycan Batı Asya ile Doğu Avrupa'nın kesişme noktasında olan Kafkasya bölgesinde bulunmaktadır. Doğusunda Hazar Denizi, batısında Ermenistan ve Türkiye, güneyinde İran, kuzeyinde Rusya ve kuzeybatısında Gürcistan vardır. Türkiye ile yaklaşık 17 km uzunluğunda sınırı bulunmaktadır. İlk olarak Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti adıyla 1918'de kurulmuş fakat 1920'de Sovyetler Birliği tarafından işgal edilmiştir. Azerbaycan, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından 18 Ekim 1991 tarihinde yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Yaklaşık 30 yıl Ermeni işgali altında kalan Karabağ topraklarının büyük bölümü 2020 yılında 44 günde kazanılan zaferle kurtarılmıştır. Zafer 10 Kasım 2020'de imzalanan anlaşma ile tescil edilmiştir. Böylece

Türkiye, Azerbaycan üzerinden başlayan ulaşım koridoru aracılığıyla Hazar Denizi üzerinden bütün Türk devletleri ve coğrafyasına kesintisiz ulaşabilecek hâle gelmiştir.

Azerbaycan'ın nüfusu yaklaşık olarak 11 milyondur. Azerbaycan Türklerinin büyük bir kısmı günümüzde İran sınırları içerisinde bulunan Güney Azerbaycan bölgesinde yaşamaktadır. Türkiye'de ise özellikle Kars, Iğdır ve Ardahan bölgelerinde yaşayan çok sayıda Azerbaycan Türkü vardır. Azerbaycan Türklerinin nüfusları Azerbaycan Cumhuriyeti, Güney Azerbaycan ve dünyanın diğer farklı yerlerinde yaşayanlarla birlikte yaklaşık olarak 35 milyondur. Azerbaycan Türkleri zengin bir edebiyata sahip olup Nizâmî, Fuzûlî, Ahmed Cevad, Mikail Müşfik, Bahtiyar Vahapzade gibi çok sayıda büyük şair ve yazar yetiştirmiştir.

Taşa Çıkma Oyunu

Bu oyunu hem kız hem de erkek çocukları oynar. Oyun alanı taşlık bir yer olmalıdır. Oyuna kura ile başlanır. Kura kime çıkarsa o çocuk ebe olur ve kalan çocukları kovalar. Kaçan çocuklar taşların üzerine çıkar. Hangi çocuk bir taşın üzerine çıkamamış ve kovalayan çocuk tarafından elle vurulmuşsa kaybetmiş sayılır. Oyun sırasında çocuklar bir taşın üzerinden inip başka bir taşın üzerine çıkabilirler.

Gezmedaş

Bu oyun iki veya dört kişi ile oynanmaktadır. Her çocuk kendisi için 5 tane taş hazırlar. Kura veya sayışma yoluyla oyuna kimin başlayacağına karar verilir. Oyuna başlayan çocuk taşlardan birini (bu taşa sakka denir) sürekli elinde tutmak zorundadır. Sakkayı havaya atarak avucundaki taşları yere bırakmaya çalışır. Sakkayı ise yere düşürmeden havada yakalamak zorundadır. Daha sonra sakkayı yukarı atarak taşları tekrar toplamalıdır. Taşları toplarken taşlar birbirlerine değmemeli, sakkanın yere düşmemesi ve tek elin kullanılması zorunlu kurallarıdır.

Oyunun ikinci turunda yine taşlar yere bırakılır, fakat bu kez taşlar ikişer ikişer alınmalıdır. Üçüncü turda üçünü bir seferde, kalan birini tek seferde alarak, dördüncü turunda ise dördünü de aynı anda almak zorunludur. Daha sonra tüm taşları birer birer parmaklarının arasından geçirmek ve onları toptan yerden almak gerekir. Sonra taşlar bütün parmak aralarından geçirilmelidir. Daha sonra taşlar birer karış aralıklarla yere dizilir, sakka havaya atılır ve taşlar kaydırılarak hepsi birden yerden alınır.

Oyunun devamında sakkanın dışında bir taş daha avuçta tutulur. Sakka havaya atılır avuçtaki taş yere bırakılır yerine başka bir taş alınır. Çocuklar arasında buna 176 "yumurtlama" da denir. Taşlar ikişer ikişer ve üçer

üçer yere bırakılmalıdır, sonra biri alınmalıdır. Daha sonra sıra "sakkalamaya" gelir. Taşlar bir bir avuca toplanır ve yere atılır. Rakiplerden birisi taşlardan birini baş taş olarak belirler. O taşa dokunmamalıdır, sadece oyunun sonunda tek hamleyle parmaklarının arasından geçirilmelidir. Bunu hatasız olarak yapan oyunu kazanmış sayılır. Taşı yerden alamayan, parmaklarının arasından geçiremeyen, sakkayı yere düşüren ve taşları alırken başka taşa dokunan çocuk kaybetmiş sayılır ve el sırası diğerine geçer Bu oyun, Nahçivan'da Gıcmadaş, İtit; Şeki'de Denlemedaş olarak bilinmekte ve oynanmaktadır.

Taş-Taş

Oyun iki kişiyle oynanır. Oyuna ilk başlayacak kişiyi belirlemek için kura çekilir. Her oyuncu bir adet büyük yuvarlak taş götürür. Oyuna başlayan oyuncu taşını 4-6 adım ileri atar. Rakip oyuncu aynı yerden kendi taşını atar ve rakibinin taşını vurmaya çalışır. Kendi taşı ile diğer taşı vurduğunda taş nereye düşüyorsa rakip oyuncu oraya gider. Taşın düştüğü yere giden öbür oyuncu kendi taşı ile yine rakibinin taşını vurmaya çalışır. Eğer taşlar birbirine değmezse sıra diğer oyuncuya geçer. Atılan taş diğerini vurursa taşı vurulan oyuncu taşın uzaklaştığı yere kadar diğer oyuncuyu sırtında taşır. Taşlar birbirine değmezse öbür oyuncu kendi taşı ile öteki taşı vurmaya çalışmalıdır. Oyun böylece sürüp gider. Bu oyun genellikle erkekler arasında oynanır.

KAZAKİSTAN

Resmî adı Kazakistan Cumhuriyeti olan ülke Türk toplulukları tarafından kurulan devletler arasında yüzölçümü bakımından en büyük olanıdır. Ayrıca yüzölçümü bakımından dünyanın dokuzuncu büyük ülkesi olan Kazakistan'ın başkenti Nur-Sultan'dır. Kazakistan Müslüman bir ülkedir ve ülkede Kazak Türkçesi konuşulmaktadır. Kazakistan'ın nüfusu 19 milyon civarındadır. Kazakistan'ın dışında Özbekistan, Kırgızistan, Çin, Rusya, Moğolistan, Afganistan, Türkmenistan, Türkiye gibi pek çok ülkede de Kazak Türkleri yaşamaktadır. Kazakistan'ın kuzeyinde Rusya, güneyinde Türkmenistan ve Özbekistan, doğusunda Çin, batısında ise Hazar Denizi ve Rusya bulunmaktadır. Uzun yıllar Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği işgali altında kalmış olan Kazakistan 16 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığına kavuşmuştur. Büyük

mutasavvıf Ahmet Yesevî'nin türbesi de Kazakistan'ın Türkistan şehrinde bulunmaktadır. Kazak Türkleri arasında Abay, Jambıl Jabayulı, Mağjan Jumabayulı, Alihan Bökeyhanulı, Mustafa Şokay, Muhtar Şahanov gibi çok sayıda meşhur şair, yazar ve fikir adamı yetişmiştir.

Tayak (Değnek)

Bu oyunda oyuncu sınırlaması yoktur. Oyuna katılanlar el ele tutuşarak bir daire oluşturur. Oyunu yönetecek bir kişi seçilir. O kişi eline bir değnek alır ve dairenin ortasında durur. Dairenin kenarında yürümeye başlar ve her oyuncuya bir numara söyler. Daha sonra oyunu yöneten kişi elindeki değneği yere dik bir şekilde tutar ve herhangi bir sayı söyledikten sonra değneği bırakır. Mesela "Üç" der. O zaman üç numaralı oyuncunun hızla koşarak değneği düşürmeden yakalaması gerekir. Eğer numarasının söylendiğine dikkat etmez veya numara söylendikten sonra geç kalır ve değnek yere düşerse o oyuncunun dairenin ortasına gelerek diğer oyuncuların isteğini yerine getirmesi gerekir. Örneğin şarkı söyleyebilir, dans edebilir, dombıra çalabilir. Eğer numarası söylenen oyuncu yetişerek değnek düşmeden onu yakalarsa o zaman oyunu yöneten kişiyle yer değiştirir ve oyunun idaresi ona geçer.

Tüye Men Bota (Deve ve Yavrusu)

Oyunun başında bir oyuncu deve bir oyuncu da deve yavrusu olur. Oyuna katılan diğer kişiler de el ele tutuşarak bir daire oluştururlar. Deve o dairenin dışında yavrusu ise içinde kalır. Deve dairenin dışında dolaşarak yavrusuna "Eve git!" der. Yavrusu da "Hayır, eve gitmiyorum!" der. Deve, yavrusunu eve götürmek için ona doğru hamle yaptığında yavrusu kaçar. Sonunda deve bir yolunu bularak yavrusunu yakalar. Yavrusu "Bırak!", deve "Bırakmam!" der. O zaman daire şeklinde duran diğer oyuncular deveyi yakalayıp "Çök, çök!" diyerek onu yere çöktürürler. Daha sonra oyuncular yere çökmüş olan devenin üzerinden sırayla atlamaya başlar. Bu esnada deve, üzerinden atlamakta olan oyunculardan ikisini yerinden kalkmadan yakalarsa ilk yakalanan kişi "deve" ikinci yakalanan kişi de "devenin yavrusu" olur. Oyun bu şekilde devam eder.

Oramal Tastav (Mendil Fırlatma)

Bu oyunda oyuncu sayısı ne kadar çok olursa oyun o kadar eğlenceli olur. Oyuna katılanlar iki gruba ayrılır ve yaklaşık on adım mesafeyle çizilmiş olan iki çizgi boyunca karşılıklı olarak sıralanırlar. Oyunu yöneten kişi elindeki mendili birinci grubun son oyuncusuna verir. O da mendili karşı taraftaki oyunculardan birine doğru fırlatır ve "kâ…" diye seslenir. Karşıdaki oyuncu da "…ğıt" veya "…le" der. İkisinin söylemiş oldukları heceler bir araya gelince "kâğıt" veya "kale" sözcükleri ortaya çıkar. Oyunun kuralına göre söylenen sözlerin iki heceden fazla olmaması gerekmektedir. Örneğin biri "Sa…" diye seslenirse cevap olarak "sabun", "sakal" gibi cevapların verilmesi gerekmektedir. Mendili yakalayan oyuncu hızlı bir şekilde ilgili sözcüğü tamamlayıp söyleyemezse o zaman ortaya gelip diğer oyuncuların istediği bir şeyi yerine getirmesi gerekir. Daha sonra mendili karşı tarafa fırlatıp bilmecenin ilk hecesini söyler. Oyun bu şekilde devam eder.

KIRGIZİSTAN

Resmî adı Kırgızistan Cumhuriyeti olan ülke Türk topluluklarının tarafından kurulan ülkelerden biridir. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'tir. Kırgızistan kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan, doğu ve güneydoğuda Çin, güneybatıda ise Tacikistan'a komşudur. Kırgız Türkleri Müslüman olup ülkede Kırgız Türkçesi konuşulmaktadır. Kırgızistan'ın dışında Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan, Afganistan, Rusya, Çin gibi ülkelerde de Kırgız Türkleri yaşamaktadır. Kırgızistan'ın nüfusu 6,5 milyon civarındadır. Uzun yıllar Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği işgali altında kalmış olan Kırgızistan 31 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Çok zengin bir sözlü edebiyata sahip olan Kırgız Türklerinin en bilinen eseri dünyanın en uzun destanı olarak kabul edilen Manas Destanı'dır. Ayrıca dünyanın en önemli yazarlarından kabul edilen Cengiz Aytmatov da bir Kırgız Türküdür.

Asan Karılappay *

Oyuncular iki gruba ayrılır. İki takımdan birer oyuncu çıkar ve gözleri bağlanır. Oyunculardan biri "Asan karı" der; diğeri de "lappay" diye ona cevap vermek zorundadır. Bu şekilde belli aralıklarla oyunculardan biri diğerini yakalamaya, bir diğeri de ondan kaçmaya çalışır. Diğer oyuncuyu yakalayan kişi takımına puan kazandırır.

* Oyunun ismi özel isimdir. Taraflardan biri Asan Karı (ihtiyar Hasan) diğeri Lappay diye seslendiği için bu adla bilinmektedir.

Butka Kişen Salmay (Ayak bağlama)

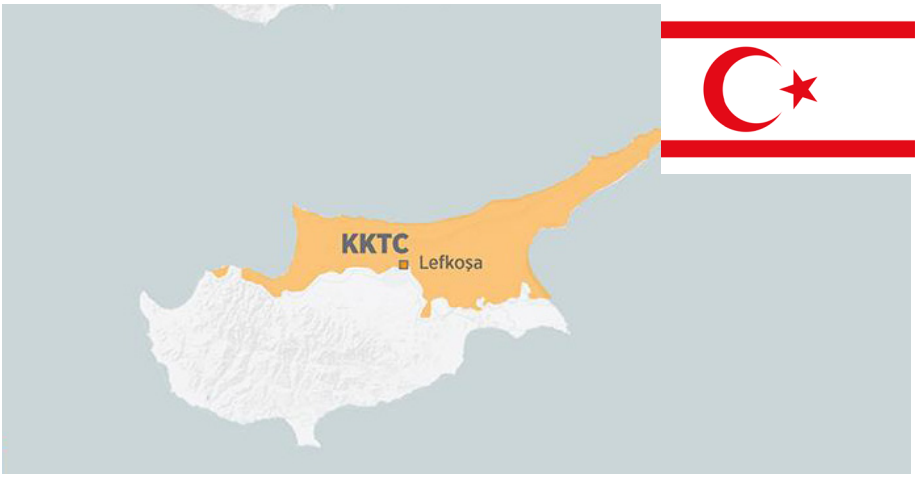
Oyuncular iki gruba ayrılır. Hakem oyunculardan birinin ayaklarını kumaş veya ip vb. ile birbirine bağlar. İki takım oyuncuları hakemin işaretiyle bu oyuncunun ayağına dokunmak için koşar. Ebe olan oyuncunun ayağına dokunan en son oyuncu hakem tarafından ayaklarından bağlanır. Oyun bu şekilde devam eder. Oyuncusu en çok ebe olan takım kaybetmiş sayılır.

Cambı Atmay (Hedef Vurma)

Oyuncular iki takım oluşturur. 7 taş oyun sahasına üst üste dizilir. Takımlardan biri 5-6 metre uzaklıkta, diğeri de taşların arkasında durur. Uzaktaki takımın oyuncularından biri topla taşları devirmeye çalışır. Taşlar devrildikten sonra diğer arkadaşlarıyla birlikte taşları eski şekliyle dizmeye çalışır. Diğer takım oyuncuları da rakip oyuncuların taşları dizmesini engellemek için topla onları kovalar. Topla vurulan oyuncu oyundan çıkar. Taşların hepsini dizen ya da karşı takımın tüm oyuncularını topla vuran takım kazanmış sayılır.

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Akdeniz'de bulunan Kıbrıs Adası'nın kuzey kısmında bulunan bir Türk devletidir. Osmanlı Devletinin 1571 yılında Kıbrıs Adası'nı fethetmesinden sonra adaya çok sayıda Türk yerleştirilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşayan Türkler Müslüman olup Türkçe konuşmaktadırlar. Uzun yıllar gelenek, inanç ve kültürlerini korumuş olan Kıbrıs Türkleri adada bulunan Rumların saldırılarına karşı bağımsızlık mücadelesi vermişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 20 Temmuz 1974 tarihinde yapılan Kıbrıs Barış Harekâtıyla Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin güvenlikleri sağlanmıştır. Başkenti Lefkoşa olan Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanmasında Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş'ın büyük hizmetleri olmuştur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti resmî olarak 15 Kasım 1983 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir.

Çelik Çomak

En az iki kişiyle ve genelde erkek çocuklar tarafından oynanan bir oyundur. Bir küçük ve bir büyük değnek ile genel olarak havaların iyi olduğu ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde, açık mekânlarda, gündüzleri oynanmaktadır. "Yaş mı, kuru mu?" şeklindeki sayışma veya yazı-tura yöntemleri kullanılarak oyuna başlanır. Oyun sonunda "balluga" ödülü vardır. İzleyiciler bulunabilir. Bu oyun Türkiye'de de bilinmekte ve oynanmaktadır.

Döndürek (Topaç Çevirme)

En az iki kişi ile erkek çocuklar tarafından oynanan bir oyundur. Açık mekânlarda, genel olarak havaların iyi olduğu ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde, gündüzleri oynanmaktadır. Tahtadan yapılan bir oyuncak olan topaç Türkiye'de ayı, değirme, adlarıyla da anılmaktadır. Topacın çevrilmesi, ucuna ip sarılı "kırbaç" ya da "değnek" yardımıyla olur. İpin uzunluğu, topacın ebadına göre değişmektedir. Kimisinde 30–35 cm uzunluğunda olan ip, kimisinde ise 50–60 cm'ye kadar çıkabilmektedir. Kırbaçtaki ip topaca dolanıp çevrilerek ilk hareket başlatılır. Sonra kırbaç veya değnek vasıtasıyla vurularak topacın çevrilmesi devam ettirilmeye çalışılır. Sayışma yöntemi kullanılarak oyuna başlanır. Çekme-atma, atma-vurma, döndürme hareketi bulunmaktadır. Oyun sonunda topacı kazanma ödülü ve topacı kaybetme cezası vardır. Oyunun sonunda kazanan topacı alır kaybeden topacı verir.

Yakar Top

En az üç kişi ile erkek ve kız çocuklar tarafından oynanan bir oyundur. Açık mekânlarda top ile genellikle ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde, gündüzleri oynanmaktadır. Sayışma yöntemi kullanılarak oyuna başlanır. Topu atma-vurma esasına göre oynanır. Oyun sonunda topu tutan tarafa ortada kalma ödülü verilirken topu atıp kaptıran tarafa da atan tarafta kalma cezası verilir.

ÖZBEKİSTAN

Resmî adı Özbekistan Cumhuriyeti olan ülke Özbek Türkleri tarafından kurulmuştur ve başkenti Taşkent'tir. Özbek Türkleri Müslüman olup Özbek Türkçesi konuşmaktadırlar. Özbekistan'ın kuzeyinde Kazakistan, kuzeydoğusunda Kırgızistan, güneyinde Afganistan, güneydoğusunda Tacikistan, güneybatısında ise Türkmenistan bulunur. Özbek Türkleri uzun süre Sovyetler Birliği'nin hâkimiyeti altında yaşamak zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Özbekistan 1 Eylül 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Özbekistan'ın dışında Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Afganistan, Tacikistan, Rusya gibi ülkelerde de Özbek Türkleri yaşamaktadır. Özbekistan'ın nüfusu yaklaşık 35

milyondur. Tarihî süreç içerisinde günümüzde Özbek Türklerinin yaşadığı Özbekistan coğrafyasında Ali Şir Nevaî, İmam Buhari, İmam Maturidî, Ebülgazi Bahadır Han, Abdürrauf Fıtrat, Çolpan, Abdullah Kadiri gibi çok sayıda şair, yazar, âlim, bilim adamı ve mutasavvıf yetişmiştir.

Kıygır Ketti (Kartal Gitti)

Yirmi-otuz oyuncuyla oynanan bu oyunda oyuncular eşit sayıda iki gruba ayrılır. Daire şeklinde ayrı ayrı oturan grubun birinden bir oyuncu diğer gruba doğru öne çıkar. Bunun adına "kıygır" yani "kartal" denir. Diğer gruptan da bir oyuncu çıkar. Bunun adına da "avcı" denir. İki grubun oyuncuları hep bir ağızdan "Kartal kaçtı, kartal kaçtı!" diye bağırır. Avcı, kartalı kovalayıp tutmaya çalışır. Kartal da kaçarken kollarıyla uçar gibi hareketler yapar. Avcı, kartalı tutarsa sırtına biner. Kartal yakalanmazsa avcı da kendi yerine gider, sonra başka iki oyuncu oyuna bu şekilde devam eder.

Ak Terak mi Kök Terak (Ak Ağaç mı Gök Ağaç mı)

Oyuncular iki gruba ayrılır ve bir çizgi boyunca karşılıklı dizilerek el ele tutuşur. Gruplardan biri şu tekerlemeyi söyler:

"Ak téräk mi-kök téräk

(Ak ağaç mı gök ağaç mı)

Bizdän sizgä kim kéräk

(Bizden size kim gerek)

Sizdän bizgä Şåhidä kéräk"

(Sizden bize Şahide gerek)

İsmi söylenen oyuncu karşı tarafa koşar ve ele ele tutan iki kişinin ellerini ayırıp halkayı çözmeye çalışır. Çözerse o oyuncuyu kendi grubuna götürür, çözemezse kendisi esir olarak bu grupta kalır.

Kal Eçki (Kel Keçi)

Bu oyun hayvancılıkla uğraşan bölgelerde oynanır. 4-5 çocuk ellerinde sopayla 10-12 metrelik bir daire oluşturup ellerindeki sopanın ucunu eşeleyerek açtıkları çukura diker. Fakat bir çocuğun çukuru olmaz. O elindeki bezle uzaktan topu yuvarlayarak gelir. Aslında bu top "kel keçi", açılan küçük çukur ise "çeşme"dir. Kel keçinin sahibi keçisini sulayacağı çeşmeye getirir. Fakat çeşmenin sahibi temiz çeşmeden su içirmemek için o yaklaşınca sopayı kenara doğru vurur, kendi "güçsüz" diyerek başka bir çeşmeyi koruyan çocuğun çukuruna sopasını diker. Bu vakte kadar çocukların hızlı bir şekilde birbirlerinin çukurlarını değiştirebilmeleri gerekir. Kel keçinin sahibi fırsattan istifade çeşmelerden birini sahiplenmeye çalışır. Eğer sahiplenirse çeşmesiz kalan çocuk kel keçiyi sürüp getirmeye çalışır. Alıp getiremezse yine uzağa kaçıp giden keçisini bulur ve çeşmelerin olduğu tarafa sürüp getirir.

TÜRKİYE

Resmî adı Türkiye Cumhuriyeti olan ülke 29 Ekim 1923 tarihinde kurulmuştur ve başkenti Ankara'dır. Ülkenin nüfusu yaklaşık 84 milyondur. Türkiye'de yaşayan Türkler Müslüman olup resmî dilleri Türkçedir. Türkiye'nin topraklarının büyük bir kısmı Asya, küçük bir kısmı ise Avrupa kıtasında yer almaktadır. Türkiye; kuzeybatıda Bulgaristan, kuzeydoğuda Gürcistan, doğuda Ermenistan, İran ve Azerbaycan, güneydoğuda Irak ve Suriye, güneyde Kıbrıs Adası ve Akdeniz, batıda Ege Denizi, kuzeyde ise Karadeniz ile komşudur. Marmara Denizi ise İstanbul ve Çanakkale Boğazı ile birlikte Asya'yı Avrupa'dan ayırır. Tarih boyunca çok sayıda devlet kurmuş olan Türk milleti bugünkü vatanlarına geldikten

sonra bu topraklar üzerinde de Selçuklular, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları, Osmanlılar gibi devlet ve beylikler kurmuşlardır. Bunlardan en büyüğü ve uzun soluklusu olan Osmanlı Devleti 1299'da kurulmuş ve 1922'de yıkılmıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurtuluş mücadelesi başlatmış olan Türkiye Türkleri nihayetinde bu mücadeleyi kazanarak Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Ana yurtları Orta Asya yani Türkistan'dan getirmiş oldukları gelenek, görenek ve inançlarını yaşatmakta olan Türkiye Türkleri tarihî süreç içerisinde dünya tarihine yön veren çok sayıda şair, yazar, mütefekkir ve devlet adamı yetiştirmiştir.

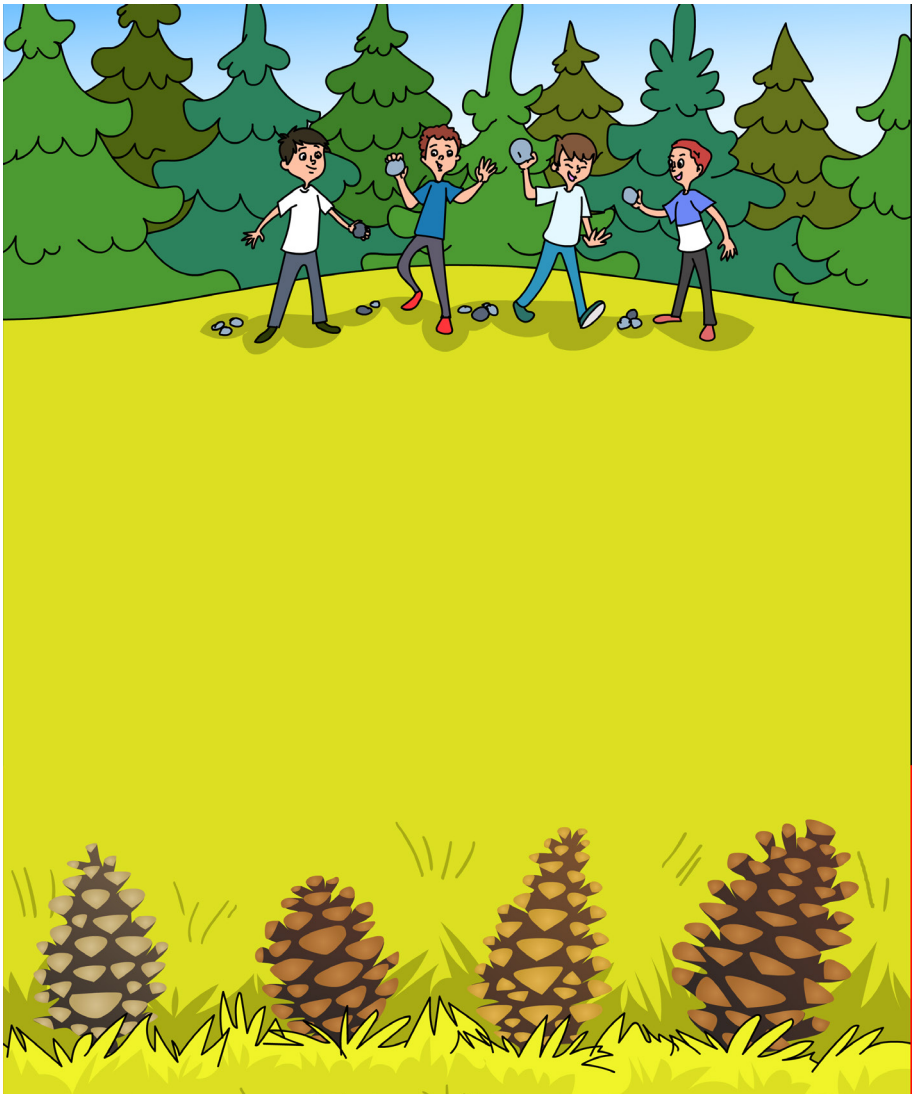
Gülek Taşı (Bılıka)

İki kişi tarafından oynanan bu oyunda yere bir tane gülek (yuvarlak taş) koyulur. Oyuncular ellerindeki yassı taş ile güleğe vurarak onu ileriye göndermeye çalışır. Güleğin bulunduğu nokta ile gittiği yer arasındaki mesafe adımlayarak sayılır. Güleği en uzağa gönderen oyuncu oyunu kazanır. Kaybeden oyuncu kazanan oyuncuyu sırtına alarak, kaç adım ile oyunu kazanmışsa, o kadar adım gezdirir.

Kayrak

Yüksek bir yere belirli aralıklarla 10 adet kozalak yerleştirilir. Oyuncu sayısı artarsa kozalakların sayısı da arttırılabilir. Atış mesafesi belirlenir. Bütün oyuncuların kozalak sayısı kadar atış hakkı vardır. En fazla kozalak deviren oyuncu oyunu kazanır. Eşitlik durumunda oyun tekrarlanır.

TÜRKMENİSTAN

Türk toplulukları tarafından kurulan ve günümüzde de varlığını devam ettiren devletlerden birisi de Türkmenistan'dır. Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat olup nüfusu 6 milyon civarındadır. Türkmenistan'da yaşayan Türkler Müslüman olup resmî dilleri Türkmen Türkçesidir. Türkmenistan'da yaşayan Türkler uzun süre Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği'nin işgali altında yaşamışlardır. Türkmenistan Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra 27 Ekim 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin kuzey ve batısında Özbekistan, kuzeybatısında Kazakistan, güneydoğusunda Afganistan, güneybatısında İran ve batısında ise Hazar Denizi bulunur. Zengin bir sözlü kültüre sahip olan Türkmenistan Türkleri arasında Mahdumkulu, Andalıp gibi çok büyük şairler yetişmiştir.

Saklambaç

Ebe olan oyuncunun gözlerini kapatarak ona kadar saydığı, ardından da saklanan diğer oyuncuları aradığı bir oyundur. Toprağa geniş bir çember çizilir. Çeşitli tekerlemeler ve sayışmacalarla seçilen ebe bu çemberin ortasında durur ve gözleri bağlanır. Diğer oyuncular bu çemberin dışına çıkmadan sırayla alkışlayarak ya da ebeye değerek yerlerini belli eder. Ebe bu oyunculardan birisini yakaladığında oyun biter ve yakalanan oyuncu yeni oyunda ebe olur.

Harita Oyunu

Oyuncular iki takıma ayrılır ve tarafsız bir kişi hakem olarak seçilir. Daha sonra birinci takım hakemin kulağına nereye saklanacağını bildirir. Ardından hakem ikinci takıma, birinci takım saklanana kadar gözlerini kapatmasını söyler. Birinci takım saklandıktan sonra hakem, birinci takımın saklandığı yerin tarifini harita şeklinde toprağa çizer ve haritanın yanında bekler. İkinci takım da toprak üzerine çizilmiş bu haritaya göre birinci takımı arar. İkinci takım, birinci takımı bulduğunda her iki takım da toprağa çizilen haritayı silmek için haritanın çizildiği yere koşar. Hangi takım önce gelir ve haritayı silerse o takım oyunu kazanmış sayılır.

Kaynakça

- Balcı, F. (2018). **Kıbrıs Türk Çocuk Oyunlarındaki Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme.** Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, (4), s. 1-12.
- Bayar Çelebi,D.(2007) **Türkiye ve Azarbaycan'daki çocuk oyunları ve oyuncaklarının karşılaştırmalı incelemesi., Yüksek Lisans Tezi,** Muğla
- Buyar, C. (2019). **Küreselleşme Sürecinde; Geleneksel Kırgız Çocuk Oyunlarının Araştırılması.** (Haz.: A. Çakar, B. Demirhan) Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları III: 16- 18 Ekim 2019- Bişkek- Kırgızistan, s. 69.
- Karkınlı, R. (2017). **Özbeklerde Çocuk Oyun-Oyuncak Kültürü ve Çocuk Oyunları Üzerine Bir Tasnif Denemesi.** Turkish Studies, 12/22, s. 485-498.
- Kayabaşı, R. G. (2019). **Ata Yurttan Ana Yurda Çocuk Oyunlarının Yolculuğu Taşeli Yöresi Çocuk Oyunları,** Kömen Yayınları, Konya.
- Orucov, A. (2018). **Nahçıvan Şehrinde Çocuk Oyunları ve Oyuncakları.** İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi, (21), s. 7.
- **Kazak Ulttık Oyındarı** (2013). (Kurastırğan: Bazarbek Tötenay). Balavsa Baspası, Almatı.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.

Çocuklar İçin Türk Dünyasından Oyunlar Hakkındaki Notlarınızı Buraya Yazabilirsiniz.